

**ІНВЕСТИВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ
СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто прикладні аспекти залучення інвестицій в одну зі сфер економіки країни та їх вплив на зайнятість в сфері туристичних послуг. Висвітлені перспективи розвитку туризму в Україні на найближче майбутнє з урахуванням його сучасного стану.

В статье рассмотрены прикладные аспекты привлечения инвестиций в одну из сфер экономики страны. Влияние инвестиций на занятость в сфере туристических услуг. Освещены перспективы развития туризма в Украине.

The article considers the practical aspects of investment in one of the areas of the economy. Impact of investment on employment in the field of tourism services. Highlights the prospects of tourism in Ukraine.

Ключові слова. Інвестиції, зайнятість, державне регулювання туристичної діяльності, інвестиції у туризм, інструменти державного впливу.

Ключевые слова. Инвестиции, занятость, государственное регулирование туристической деятельности, инвестиции в туризм, инструменты государственного воздействия.

Keywords. Investment, employment, government regulation of tourism, investments in tourism, instruments of state influence.

Вступ. Туристична сфера ХХІ ст. у світовій господарській системі посідає провідні позиції: на неї припадає близько 10% виробленого у світі валового продукту, близько 30% світової торгівлі послугами, 7% загального обсягу світових інвестицій, 11% світових споживчих витрат, а також кожне 10-те робоче місце [5]. Золтан Шомоді, виконавчий директор World Tourism Organization UNWTO, відзначає, що регіони, які будуть інвестувати у туризм свої капіталовкладення, у довгостроковій перспективі отримують прибутки від зростаючих туристичних потоків та перспективи стабільного розвитку для усіх верств населення свого регіону.

У більшості країн світу на державному рівні туристична галузь розглядається як активізатор валютних надходжень, фактор підвищення попиту на товари національного виробництва, підвищення зайнятості. Однією із умов прискорення темпів росту туристичної галузі є збільшення інвестиційних надходжень зі сторони держави і приватного сектору.

Отже, розвиток світової туристичної індустрії з кожним роком набирає все більші обороти, що є стимулятором для вітчизняної туристичної сфери в пошуку нових шляхів для її ефективного розвитку.

Нині, незважаючи на наявний природний, історико-культурний та рекреаційний потенціали, Україна не має реальної можливості задоволення усіх наявних потреб вітчизняних рекреантів. Однією із великої кількості причин такого становища є потреба в інвестуванні матеріально-технічної бази вітчизняних рекреаційних та туристичних підприємств, що й визначило напрямок дослідження.

Аналіз праць провідних вчених показав, що вкладення ресурсів в таку галузь як туризм мають здатність швидко повертатися, тобто сприяють швидкому обертанню капіталу, що, безумовно, є цікавим для інвесторів. Гальмування розвитку

туристичної сфери в Україні потребує ефективніших заходів з боку держави. Адже її частка у ВВП країни менша 2 %, натомість у розвинених країнах світу цей показник перевищує 10 %. Питанням розвитку туристичної сфери присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Л. Агафонової, П. Гудзя, В. Гоблика, Л. Гонтражевської, П. Захарченка, В. Кифяка, О. Любіцевої, М. Мальської, О. Соловйової, І. Твердохлібова, Т. Ткаченко, С. Цьохли, М. Школи та ін.

Постановка завдання. Проаналізувати зв'язок між рівнем розвитку туризму в країні та рівнем зайнятості населення в туристичній сфері. Визначити перспективи розвитку туризму та підвищення рівня зайнятості населення.

Результати дослідження. Згідно із дослідженнями Всесвітньої ради подорожей та туризму, в українській туристичній сфері за останнє десятиліття не спостерігалася загальносвітова тенденція розвитку туризму. Це, в першу чергу пов'язано зі складним економічним положенням країни. Відзначено низький рівень державної фінансової підтримки та її нестабільність як стримуючого фактору розвитку туристичної діяльності в Україні, що особливо відчувалося під час світової фінансової кризи 2008 р. закриттям підприємств, спадом обсягів виробництва товарів та послуг, зменшенням податкових надходжень до державного бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У ТУРИСТИЧНУ СФЕРУ, 2007—2012 рр.

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2011/ 2008, %	2012/ 2008, %
Фінансова підтримка створення умов безпеки туристів та розвитку інфраструктури, тис. грн.	4800	480	480	432	2437,1	-91	-50,8
Прикладні розробки у сфері розвитку культури і туризму	7140	6959	7964	861	445,8	-88	-93,76

Примітка. Складено авторами на основі [8]

Так, 2008 р. є найбільш сприятливим для розвитку туристичної діяльності в країні, що підтверджується виділення найбільшого обсягу коштів для фінансування сфери. У період 2007–2011 рр. не було створено нових фондів для фінансування та підтримки розвитку туристичної сфери в країні. На противагу фінансуванню сфери туризму за рахунок коштів державного бюджетів України, фінансування профільного міністерства (нині Міністерства інфраструктури України) відзначається позитивною динамікою, що відзначається збільшенням на 25 % у 2011 році порівнюючи із показниками у 2008 [3]. Таким чином, фінансова підтримка створення умов безпеки туристів та розвитку інфраструктури впродовж 2008–2011 рр. скорочено у 10 разів. Подібною є ситуація у сфері фінансової підтримки розвитку туризму. Витрати щодо прикладних розробок у сфері розвитку культури і туризму скорочено на 88 %.

Потік надходжень до державного бюджету від суб'єктів туристичної діяльності у період із 2006–2011 рр. збільшився на 38 % та дорівнював 196,5 млн грн. Питомою вагою обсягу туристичних послуг у ВВП впродовж 2005–2009 рр. складає 1,03 %, а у 2009–2012 рр. — близько 2 % [1; 2]. Це свідчить про зростання уваги до розвитку туристичної діяльності в країні, проте для досягнення показників країн-лідерів надання туристичних послуг (зокрема, Антигуа — 52 %, Бермудські острови — 35 %, Туреччина та Єгипет — 12 та 11 % відповідно) необхідний державний фінансовий механізм підтримки.

Після прийняття закону про скасування готельного збору підвищився інтерес до інвестування та розвитку готельної сфери, що підтверджується сформованою національною готельною мережею «Premier Hotels», Radisson SAS та Rixos, будівництвом сімейних готелів та аквапарків. Так, у першу двадцятку світових готельних брендів на ринку України працюють Intercontinental (17 місце), Hyatt (9 місце), Radisson BLU (25 місце).

Особливу увагу слід приділити зайнятості та наявності в туристичному секторі України кваліфікованих кадрів, оскільки у побудові конкурентоспроможної туристичної сфери головна роль належить високоінтелектуальному людському капіталу та інноваційним технологіям. Так, серед загальної кількості працівників у сфері туризму в Україні лише 21 % кваліфіковані, тоді як в Японії цей показник становить 72 %, у Німеччині — 56 %, у США — 43 % [9]. Розглядаючи зайнятість у сфері туризму України у період із 2006–2011 рр., відзначимо, що 2009 р. приніс скорочення чисельності зайнятих порівняно із 2008 р. (рис.1).

Так, якщо в 1991 р. кількість зайнятих у туризмі складала 1,1 млн. осіб, то в 2011 р. — 371,2 тис. осіб [9].

Подібна ситуація склалася у суміжних сферах із туризмом, де кількість працівників скорочено у 2,8 рази. Однією із причин коливання зайнятості у сфері українського туризму та використання неповної робочої потужності є виражена сезонність, що проявляється у неготовності туристичних підприємств прийняти туристів у міжсезоння, на відміну від зарубіжної туристичної сфери. Тимчасова зайнятість місцевого населення до проблем соціального характеру. Згідно із даними Міністерства курортів і туризму АР Крим, таке явище спостерігається переважно у південних регіонах, зокрема у Херсонській, Миколаївській, Одеській областях.

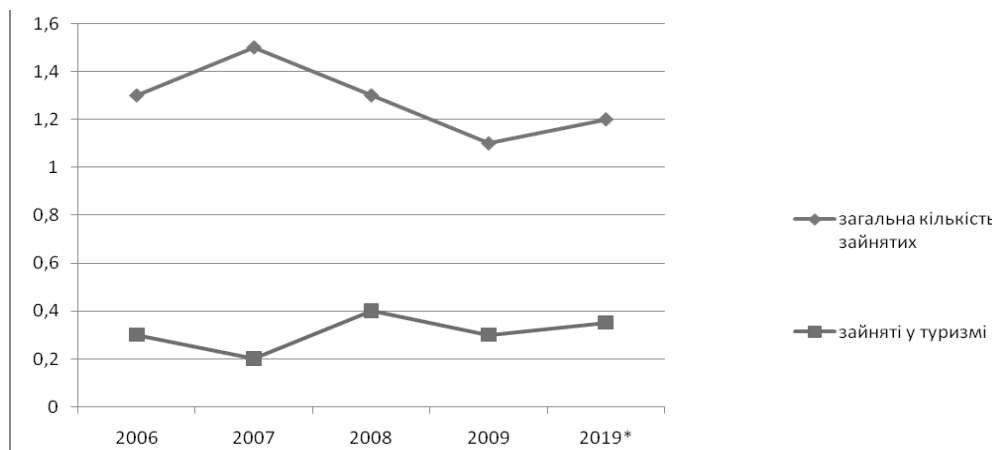

Рис. 1. Кількість зайнятих у сфері туризму в Україні

Примітка: Складено автором на основі [4; 5].

Після вступу України до ЮНВТО (1997 р.) відзначається активне реформування туристичної сфери, що знайшло виявлення у створенні нового іміджу українського туристичного продукту, який є конкурентоспроможним як у нашій країні, так і за кордоном; у комплексному підході до розвитку туризму на регіональному рівні, а також у підтримці розвитку малого та середнього бізнесу, про що свідчить зростання кількості туристів і обсягів надання їм послуг [6].

Слід відзначити, що простежується прямо пропорційна залежність — чим вищий дохід, тим більша кількість людей користується послугами туристичних фірм, адже маючи можливість на достойний відпочинок, кожна людина намага-

ється довіряти туроператору та турагенту, які беруть на себе усі питання з організації відпочинку від придбання квитків до розміщення.

Розглянувши динаміку туристичних потоків України впродовж 2000–2011 рр., виявлено, що не дивлячись на кризовий період 2008–2009 рр. для вітчизняної економіки туристична діяльність має позитивні тенденції. Однак, згідно з даними ЮНВТО, на противагу 2011 року, 2021 рік прогнозується негативними змінами щодо розвитку сфери туристичних послуг (табл. 2).

Таблиця 2

**СУКУПНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ НА ПОКАЗНИКИ
МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 2011–2021 рр., ПРОГНОЗ [3]**

Країна	Частка надходжень від туризму за показниками, %											
	ВВП			Зайнятість			Сукупний експорт			Обсяг інвестицій		
	2011	2021	Відх., + -	2011	2021	Відх., + -	2011	2021	Відх., + -	2011	2021	Відх., + -
Усього за країнами світу	9,1	9,6	0,5	8,8	9,7	0,9	5,8	4,7	-1,1	4,5	4,6	0,1
Болгарія	14,8	9,9	-4,9	13,6	9,6	-4,0	14,4	8,1	-6,3	6,1	4,3	-1,8
РФ	5,8	5,9	0,1	5,4	5,7	0,3	3,1	3,1	0,0	2,1	2,1	0,0
Румунія	4,4	4,9	0,5	5,2	6,0	0,8	3,2	3,8	0,6	7,3	7,7	0,4
Туреччина	9,9	8,7	-1,2	8,0	8,2	0,2	12,4	7,3	-5,1	6,3	6,5	0,2
Україна	8,1	7,5	-0,6	7,1	6,8	-0,3	7,1	5,5	-1,6	2,9	2,7	-0,2

Прогнозується зменшення частки надходжень від туризму у ВВП в Україні на 0,6 %, у сфері зайнятості на 0,3 %, у частці сукупного експорту на 1,6 %, у частці обсягу інвестицій на 0,2 %. Відзначено тенденцію щодо зменшення кількості зайнятих у туристичній сфері у результаті часткової автоматизації сфери послуг.

Нині розподіл прямих іноземних інвестицій у туристичну галузь України здійснюється переважно країнами Європейського Союзу. Варто виділити інвестиційні потоки Кіпру, Німеччини та Нідерландів, частка яких у загальному складає 22 %, 16 % та 11 % відповідно (табл. 3).

Таблиця 3

**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ)
З КРАЇН СВІТУ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ, СТАНОМ НА 1.07.2013 Р.**

Країна	Прямі іноземні інвестиції в економіку України, млрд дол. США	З них частка інвестування у туристичну сферу, млрд дол. США.
Кіпр	17928,5	9,9
Німеччина	6165,3	7,08
Нідерланди	5376,1	4,71
Російська Федерація	3822,7	3,4
Австрія	3196,3	2,7
Франція	1808,4	2,4
Велика Британія та Британські Виргинські острови	5115,6	3,76
Швеція	1183,1	1,73
США	895,4	1,2

Примітка. Складено авторами на основі [5; 14]

Позитивна тенденція щодо залучення інвестицій у вітчизняну туристичну сферу пояснюється підготовкою до проведення футбольного чемпіонату у 2012 р., наявністю туристично привабливих територій, унікальних ресурсів.

Розглядаючи особливості інвестиційних потоків за туристичними регіонами України (Західний та Південний) відзначимо, що підвищену увагу іноземних інвесторів до співпраці та участі в інвестиційних проектах привертають своїм потенціалом південні узбережжя Чорного і Азовського морів: створення у 2000 р. СЕЗ «Порт Крим», до територій пріоритетного розвитку належать «Велика Ялта», «Алушта», «Судак», «Феодосія», «Сиваш», «Керч», «Східний Крим», будівництво міжнародного бальнеологічного курорту «Євро регіон «Арабат», іноземне інвестування якого складає близько 2 млрд.євро та створення мультифункціонального геотермального реабілітаційного містечка «Inter Medical Eco City», що знаходиться на найдовшій косі Європи Арабатській Стрілці.

Інвестиційно привабливими є проекти щодо розвитку гірськолижного курорту на західноукраїнських землях, зокрема: у Львівській, Івано-Франківській, Волинській, Закарпатській областях. Одним із головних проектів є будівництво гірськолижного центру «Полонина Руна», куди мають бути залучені іноземні інвестиції у розмірі 90 млн.євро.

Для максимального фінансового та соціального ефекту від інвестування кожна держава має розробляти державну туристичну політику, основною ціллю якої має бути створення високоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, зокрема туристичного кластеру як інноваційного утворення, що забезпечує можливості для обслуговування резидентів та нерезидентів, підвищує рівень зайнятості населення, а також впливає розвиток регіонів та країни загалом. Підтвердженням вищезазначеного є затвердження Кабінетом Міністрів України Державної цільової соціальної програми на 2011 — 2022 рр. Основними цілями програми є: створення сучасної спортивної, туристичної та транспортної інфраструктури для розвитку в Україні туризму світового рівня, підвищення рівня зайнятості населення а також збільшення обсягу валютних надходжень за рахунок створення сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії.

Розглядаючи перелік інструментів державного регулювання туристичної діяльності, відзначимо, що стимулювання умов залучення інвестицій у туристичну діяльність, особливо через ефективні форми державно-приватного партнерства, відносять до непрямих методів державного регулювання. Інструменти непрямого державного впливу представляють собою групу методів непрямого впливу держави на туристичну діяльність через створення економічного середовища, яке рухає діяльність суб'єктів туристичної сфери у потрібному напрямі для держави.

Таким чином, для активізації туристичної діяльності в країні доцільно проводити збалансовану цілеспрямовану підтримку, зокрема в економічній сфері — запровадження інвестиційного податкового кредиту, що у кінцевому результаті сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з метою наукової і науково-технічної діяльності», інвестиційний податковий кредит являє собою відстрочку сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на визначений строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм з наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отримано згідно із чинним законодавством внаслідок реалізації інноваційних програм [7].

Надання інвестиційного податкового кредиту здійснюється на класичних умовах кредитування: забезпеченості, строковості, платності та цільового викорис-

тання, тобто його доцільно здійснювати під інноваційні програми та проекти, які забезпечують реалізацію науково-технічних пріоритетів, зокрема науково-технічне оновлення виробництва з підвищенням його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на світовому ринку; прискорення розвитку наукоємких і високотехнологічних сфер і виробництв, покращення економічного стану регіонів; розширення виробництва в найбільш пріоритетних і ефективних для економіки регіону секторах ринку [9].

Висновки. Інвестиційна політика в туристичній галузі України повинна бути збалансованою і спрямованою на гармонійне доповнення внутрішніх інвестицій зовнішніми, де визначальним фактором будуть національні інтереси держави, її інноваційний розвиток.

Для вирішення проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку необхідно стимулювати попит на туристичну продукцію, яка є більш якісною, коштує дорожче і забезпечує країні більш високий прибуток, підвищує рівень зайнятості населення та конкурентоспроможність на світовому рівні. Забезпечити зростання споживчого попиту може держава в контексті структурної модернізації економіки. Якщо це відбудеться в масштабах країни, можна очікувати збільшення національного доходу та сталого розвитку економіки. Вирішення вищезазначених проблем дозволить активізувати інноваційні процеси та підвищити конкурентоспроможність України з урахуванням глобальних викликів сучасної світової економіки.

Література

1. Аналитическая справка за 2009 год [Электронный ресурс] / Министерство курортов и туризма АРК // Совет министров Автономной республики Крыма. Министерство курортов и туризма: [официальный веб-сайт]. — Режим доступа: <http://www.crimea.gov.ua>. — Название с экрана.
2. Аналіз готельного бізнесу в Україні: підсумки 2010 року [Електронний ресурс] // MAYGER Development and Consulting: [веб-сайт консалтингової компанії «Майгер»]. — Режим доступу: <http://www.mayger.ua/uk/analitika/analiz-gotelnogo-biznesu-ukrayini-pidsumki-2010>. — Назва з екрана.
3. Бартошук О. В. Міжнародна конкурентоспроможність туристичного бізнесу [Електронний ресурс] / О. В. Бартошук // Економіка Крима. — 2011. — № 3 (36). — Режим доступу: http://science.crimea.edu/zapiski/djvu_econom/2011/econ_3_2011/012_bartoshuk.pdf. — Назва з екрана.
4. Державне агентство з туризму і курортів України [Електронний ресурс]: [офіційний веб-сайт] / Державне агентство з туризму і курортів України. — Електрон. дані. — К., 2011. — Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>. — Назва з екрана.]
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: [офіційний веб-сайт] / Державний комітет статистики України. — Електрон. дані. — К., [1998–2013]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. — Назва з екрана.
6. Вишневська О. О. Феномен туризму у сучасному соціокультурному просторі: монографія / О. О. Вишневська. — Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. — 296 с.
7. Кміть В. М. Інвестиційний податковий кредит як основа державного стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємств / В. М. Кміть, М. М. Бугіль // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. — Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2011. — № 23. — С. 314–320.
8. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг [Електронний ресурс]: підручник / Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. П. — К. : Знання, 2008. — 661 с. — Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/turizm/mizhnarodniy_turizm_i_sfera_poslug_-_malska_mp. — Назва з екрана.
9. Мулярчук С. Основні тенденції державного регулювання туризму в Україні [Електронний ресурс] / С. Мулярчук, Г. Швороб // Наукові конференції: [веб-сайт]. — Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/180>. — Назва з екрана.
10. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? [Електронний ресурс]. — К. : НІСД, 2010. — 80 с.

— Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/Zhalilo_podatkova/Zalilo_podatkova.pdf. — Назва з екрана.

11. Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 1 груд. 1998 р. № 285-XIV / Верховна Рада України // Законодавство України : [офіційний веб-портал Верховної Ради України]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/285-14>. — Назва з екрана.

12. Про державний бюджет України на 2008 рік [Електронний ресурс]: Закон України від 16 трав. 2008 р. № 279-VI / Верховна Рада України // Законодавство України: [офіційний веб-портал Верховної Ради України]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. — Назва з екрана.

13. Пшик Б. І. Інвестиційне кредитування: навч. посібник / Б. І. Пшик. — Львів: ЛБІ НБУ, 2005. — 291 с.

14. ТОП-10 крупнейших инвесторов в Украину [Электронный ресурс] // Багнет: [веб-сайт]. — Режим доступу: <http://www.bagnet.org/news/ratings/109791>. — Название с экрана.

15. Школа М. І. Менеджмент туристичної індустрії: навч. посібник / І. М. Школа. — Чернівці: [б. в.], 2003. — 596 с., с. 498–511.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2013 р.

УДК 336.012.23

Юрчик Г.М.,

канд.екон.наук, доц.,

Національний університет водного господарства
та природокористування

ПЛАНУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Обґрунтовано доцільність прогнозування бюджету Пенсійного фонду (ПФ) на рівні регіону як передумови планування показників пенсійного забезпечення населення. Визначено порядок планування бюджету ПФ у регіоні з урахуванням особливостей його соціально-економічного та демографічного розвитку. Побудовано прогноз бюджету ПФ (на прикладі Рівненської області) та основних показників пенсійного забезпечення громадян.

Обоснованно целесообразность прогнозирования бюджета Пенсионного фонда (ПФ) на уровне региона как предпосылки планирования показателей пенсионного обеспечения населения. Определенно порядок планирования бюджета ПФ в регионе с учетом особенностей его социально-экономического и демографического развития. Построен прогноз бюджета ПФ (на примере Ровенской области) и основных показателей пенсионного обеспечения граждан.

Grounded expedience of prognostication of budget of pension (PF) fund at the level of region as pre-condition of planning of indexes of the pension providing of population. Certainly order of planning of budget of PF in a region taking into account the features of him socio-economic and demographic development. The prognosis of budget of PF (on the example of the Rivne area) and basic indexes of the pension providing of citizens is built.

Ключові слова. Пенсійний фонд, пенсійне забезпечення, прогноз, планування, демографічний прогноз.

Ключевые слова. Пенсионный фонд, пенсионное обеспечение, прогноз, планирование, демографический прогноз.

Key words. Pension fund, pension providing, prognosis, planning, demographic prognosis.

Вступ. В умовах функціонування солідарної пенсійної системи, депопуляції, високого рівня демо економічного навантаження на працездатне населення досить гостро постає питання належного рівня пенсійного забезпечення (ПЗ) громадян.